

Heterotopie obywatelstwa – dyskurs edukacyjny i pedagogie militaryzacji w przestrzeniach organizacji młodzieżowych. Ujęcie analityczno-krytyczne i porównawcze

Termin **obywatelstwo** jest rozumiany we współczesnych naukach społecznych w sposób szeroki. W mniejszym stopniu wiąże się ze statusem formalno-prawnym, w większym natomiast z normami, praktykami, znaczeniami i tożsamościami. Na świecie prowadzone są liczne badania dotyczące obywatelstwa i edukacji obywatelskiej, nie mniej jednak, można dostrzec wyraźny deficyt w zakresie eksplorowania młodzieżowej perspektywy jego rozumienia. Obszar ten jest szczególnie interesujący, a dodatkowo wymagający stałego monitorowania ze względu na zmieniającą się sytuację społeczną i polityczną w Europie i poza nią.

Podstawowym **celem projektowanych badań** jest rekonstrukcja heterotopii obywatelstwa wybranych organizacji młodzieżowych oraz ich analityczno-krytyczne i porównawcze ujęcie.

Heterotopia to pojęcie opisane przez Michela Foucaulta oznaczające przestrzeń wyznaczaną przez splecione sieci relacji. Pojęcie to oddaje skomplikowanie i brak uniwersalnego doświadczania przestrzeni we współczesnym świecie. Z tego powodu uznane zostało jako przydatne dla określenia przedmiotu planowanych badań. Obywatelstwo badane przez pryzmat pojęcia heterotopii ujawnia jego skomplikowany charakter: symultaniczną projekcję przeszłości, terażniejszości, przyszłości oraz obecność różnych rodzajów i funkcji przestrzeni. Takie ujęcie przedmiotu badań pozwoli na nowe interpretacje zjawisk związanych z edukacją obywatelską i rozumieniem obywatelstwa. Jak dotychczas, pojęcie heterotopii nie znalazło zastosowania w badaniach nad obywatelstwem.

Ponieważ heterotopie obywatelstwa przejawiają się w warstwie językowej i symbolicznej, wobec tego ich rekonstrukcji dokonamy na podstawie **analizy dyskursu edukacyjnego i pedagogii wybranych organizacji młodzieżowych: polskich i ukraińskich**.

Materiałem poddanym analizie będą teksty wytworzone przez organizacje młodzieżowe i ich przedstawicieli w postaci, m.in. dokumentów, programów, raportów, komunikatów prasowych lub innych wypowiedzi w prasie i mediach społecznościowych. Na etapie gromadzenia danych zostanie zastosowana **analiza archiwum i monitoring mediów**, a na poziomie analizy danych - **krytyczna i postfoucaultowska analiza dyskursu oraz analiza treści**. Obiektem badań będą wybrane organizacje młodzieżowe pożytku publicznego zrzeszone w Polskiej Radzie Organizacji Młodzieżowych oraz organizacje, które stały się tematem prasowych doniesień w związku z obchodami w 2018 roku rocznic 100-lecia odzyskania niepodległości (w Polsce) oraz 100-lecia uzyskania państwowości (na Ukrainie). Wspólnym mianownikiem planowanych badań porównawczych jest założenie o analogicznej sytuacji wyjściowej procesów transformacji edukacji, ale różnym tempie i ścieżkach transformacji systemowej obydwu państw.

Rekonstruując znaczenia obywatelstwa skupimy się na **dwóch aspektach: strukturze i treści badanych dyskursów edukacyjnych oraz pedagogii organizacji młodzieżowych** w różnych warunkach politycznych i kulturowych. W badaniach naukowych termin „**dyskurs edukacyjny**” oznacza zarówno „dyskurs w edukacji” (np. dyskurs obecny tam, gdzie mamy do czynienia z praktyką edukacyjną, także pozaszkolną – w tym przypadku: w organizacjach młodzieżowych), jak i „dyskurs jako edukacja” (tutaj: edukacja obywatelska) oraz „dyskurs o edukacji” (np. w mediach). Szeroki zakres zjawisk objętych wymienionymi kategoriami jest pochodną bogactwa zarówno teorii dyskursu, jak i koncepcji edukacji. **Pedagogia** natomiast, to względnie trwała i spójna praktyka edukacyjna, a jej badanie obejmuje: diagnozę sytuacji, cele edukacyjne oraz opis sposobów ich realizacji w określonych warunkach. Za szczególnie ważne i aktualne w perspektywie porównawczej (polsko-ukraińskiej) uznajemy **pedagogie militaryzacji**. Badania nad formalną edukacją obywatelską na Ukrainie wskazują na silną obecność treści militarystycznych i nacjonalistycznych.

Dotychczasowe badania dotyczące obywatelstwa bardzo mocno koncentrowały się z jednej strony na normatywnie rozumianej aktywności obywatelskiej, z drugiej – na formalnej (szkolnej) edukacji obywatelskiej. Proponowana perspektywa badawcza znacznie wykracza poza ten zakres. Planowane badania wniosą istotny wkład do teorii dyskursu oraz do wiedzy na temat znaczeń obywatelstwa obecnych w edukacji pozaszkolnej w różnych kontekstach społecznych i politycznych, m.in. w „gorącym” okresie obchodów 100-lecia odzyskania niepodległości w Polsce i 100-lecia uzyskania państwowości na Ukrainie.